

دانشگاه افسری امام علی (ع)
معاونت پژوهش

مقدمه‌ای بر جغرافیای خلیج فارس

سیروس فخری
داود امینی

تهران

۱۳۹۷

سرشناسه	: فخری، سیروس، ۱۳۴۳ -
عنوان و نام پدیدآور	: مقدمه‌ای بر جغرافیای خلیج فارس / نویسندگان سیروس فخری، داود امینی؛
مشخصات نشر	: تهران: دانشگاه افسری امام علی (ع)، ۱۳۹۷.
مشخصات ظاهری	: ۱۸۳ ص.
شابک	: ۹۷۸-۶۰۰-۷۹۲۲-۷۱-۲
وضعیت فهرست نویسی	: فیپا
موضوع	: جغرافیای سیاسی -- خلیج فارس، منطقه
موضوع	: خلیج فارس، منطقه
موضوع	: Persian Gulf Region
موضوع	: خلیج فارس، منطقه -- جغرافیا
موضوع	: Geography Persian Gulf Region --
موضوع	: خلیج فارس، منطقه -- جغرافیای تاریخی
موضوع	: geography Persian Gulf Region -- Historical
موضوع	: خلیج فارس، منطقه -- جنبه‌های استراتژیکی
موضوع	: aspects Persian Gulf Region -- Strategic
شناسه افزوده	: امینی، داود، ۱۳۵۷ -
شناسه افزوده	: دانشگاه افسری امام علی (ع)
شناسه افزوده	: Imam Ali Military University
رده بندی کنگره	: ۱۳۹۷ ۷م۳/۲۱۳۴DSR
رده بندی دیویی	: ۷۳۵/۹۵۵
شماره کتابشناسی ملی	: ۳۳۹۴۶۴۰

عنوان کتاب:	مقدمه‌ای بر جغرافیای خلیج فارس
نویسندگان:	سیروس فخری، داود امینی
ویراستار و صفحه آرا:	علیرضا اسمعیل زاده
طراح جلد:	سید نعیم محسنی
ناشر:	انتشارات دانشگاه افسری امام علی (ع) ^(۴)
شمارگان:	۱۰۰۰ جلد
قیمت:	۳۰۰۰۰۰ ریال
نوبت چاپ:	اول، ۱۳۹۷
شابک:	۹۷۸-۶۰۰-۷۹۲۲-۷۱-۲
صندوق پستی:	۱۳۱۷۸۹۳۴۷۱
تلفن:	۶۶۴۶۷۴۴۴
پست الکترونیک:	Imamali.nashr93@gmail.com

نشانی: تهران، خیابان امام خمینی (ع)، روبه‌روی مجلس سابق، دانشگاه افسری امام علی (ع)، معاونت پژوهش
 کلیه حقوق برای دانشگاه افسری امام علی (ع) محفوظ است.

فهرست مطالب

صفحه

عنوان

۱	پیشگفتار مؤلف
۲	فصل اول: جغرافیای طبیعی خلیج فارس
۲	مقدمه
۳	مشخصات دریا و خلیج فارس
۴	موقعیت ریاضی و نسبی خلیج فارس
۵	زمین شناسی خلیج فارس
۶	ژئومورفولوژی (ریخت شناسی) خلیج فارس
۷	هیدرولوژی خلیج فارس
۷	۱. میزان شوری آب
۷	۲. جریان آب
۸	۳. رودخانه‌های حوضه آبریز خلیج فارس در سواحل مازندران
۱۱	اقلیم قلمرو جغرافیایی خلیج فارس
۱۱	۱. دما
۱۳	۲. رطوبت و بارش
۱۵	۳. بادهای منطقه
۱۶	جزایر و بنادر خلیج فارس
۱۶	۱. جزایر
۱۷	۲. بنادر
۱۹	فصل دوم: جغرافیای تاریخی خلیج فارس
۱۹	سابقه تاریخی نام خلیج فارس
۲۱	نظریات و فرضیات فیلسوفان یونانی و رومی در مورد خلیج فارس
۲۳	۱. هکاتئوس
۲۳	۲. بطلمیوس
۲۴	۳. سفرنامه نزارخوس
۲۵	۴. هرودوت

۲۵.....	۵. اسکندر مقدونی.....
۲۶.....	۶. اراتوستن.....
۲۷.....	۷. استرابون.....
۲۷.....	نام خلیج فارس در اوستا.....
۲۸.....	نام خلیج فارس در ایران باستان.....
۲۹.....	نظریات و فرضیات علمای اسلامی و عربی.....
۳۰.....	۱. دانشمندان مسلمان تا قرن چهارم هجری.....
۳۴.....	۲. دانشمندان مسلمان از قرن چهارم هجری قمری تا دوران معاصر.....
۴۰.....	دیدگاه سایر دانشمندان جهان اسلام.....
۴۲.....	نام خلیج فارس در ادوار معاصر.....
۴۳.....	۱. آثا، علما، اندیشمندان معاصر عرب.....
۴۴.....	۲. نام خلیج فارس در دایرة المعارف و کتب مرجع و نقشه‌های عربی.....
۴۵.....	۳. نام خلیج فارس در اسامی اروپاییان.....
۴۸.....	۴. نام خلیج فارس در اسناد بین‌المللی.....
۵۰.....	نام خلیج فارس در تفاسیر قرآنی.....
۵۰.....	نگرش تاریخی به جعل نام خلیج فارس.....
۵۴.....	اهداف اعراب و غرب از جعل عنوان خلیج فارس.....
۵۵.....	واکنش جمهوری اسلامی ایران در برابر تخریف نام خلیج فارس.....
۶۰.....	نتیجه‌گیری.....
۶۲.....	فصل سوم: جغرافیای اقتصادی خلیج فارس.....
۶۲.....	اهمیت اقتصادی خلیج فارس.....
۶۳.....	نفت و گاز خلیج فارس.....
۶۳.....	۱. سابقه پیدایش نفت در خلیج فارس.....
۶۵.....	۲. ذخایر نفت.....
۶۸.....	۳. ذخایر گاز.....
۷۲.....	واردات انرژی نفت و گاز کشورهای صنعتی از خلیج فارس.....
۷۵.....	اوپک و نفت خلیج فارس.....
۷۶.....	میدان‌های مهم نفت و گاز خلیج فارس.....
۷۸.....	میدان‌های گازی منطقه.....
۷۹.....	میدان گازی پارس جنوبی.....
۸۲.....	فصل چهارم: جغرافیای سیاسی خلیج فارس.....
۸۲.....	نگاهی به ژئوپلیتیک خلیج فارس و تنگه هرمز.....
۸۳.....	تقسیمات مرزهای دریایی در خلیج فارس.....

مرزهای تعیین شده ایران در منطقه خلیج فارس	۸۶
۱. مرز دریایی ایران و عربستان	۸۶
۲. مرز دریایی ایران و بحرین	۸۷
۳. مرز دریایی ایران و قطر	۸۷
۴. مرز دریایی ایران و فدراسیون امارات متحده عربی	۸۸
۵. مرز دریایی ایران و عمان	۸۸
مرزهای دریایی تعیین شده سایر کشورهای عربی خلیج فارس	۸۹
۱. مرز دریایی بحرین و عربستان سعودی	۸۹
۲. مرز دریایی قطر و امارات متحده عربی (ابوظبی)	۸۹
کشورهای حاشیه خلیج فارس	۹۰
۱. جمهوری اسلامی ایران (Islamic Republic of Iran)	۹۱
۱. ۱. موقعیت	۹۱
۱. ۲. ساختار جمعیتی	۹۳
۱. ۳. ساختار سیاسی	۹۶
۱. ۴. ساختار اقتصادی	۹۶
۲. جمهوری عراق (Republic of Iraq)	۹۸
۲. ۱. موقعیت	۹۸
۲. ۲. ساختار جمعیتی	۹۹
۲. ۳. ساختار سیاسی	۱۰۰
۲. ۴. ساختار اقتصادی	۱۰۲
۳. کویت (State of Kuwait)	۱۰۳
۳. ۱. موقعیت	۱۰۳
۳. ۲. ساختار جمعیتی	۱۰۴
۳. ۳. ساختار سیاسی	۱۰۵
۳. ۴. ساختار اقتصادی	۱۰۵
۴. عربستان سعودی (The Kingdom Saudia Arabia)	۱۰۶
۴. ۱. موقعیت	۱۰۶
۴. ۲. ساختار جمعیتی	۱۰۷
۴. ۳. ساختار سیاسی	۱۰۸
۴. ۴. ساختار اقتصادی	۱۰۹
۵. بحرین (State of bahrain)	۱۱۰
۵. ۱. موقعیت	۱۱۰
۵. ۲. ساختار جمعیتی	۱۱۱

۱۱۲	۵. ۳. ساختار سیاسی
۱۱۲	۵. ۴. ساختار اقتصادی
۱۱۳	۶. قطر (State of Qatar)
۱۱۳	۶. ۱. موقعیت
۱۱۳	۶. ۲. ساختار جمعیتی
۱۱۴	۶. ۳. ساختار سیاسی
۱۱۵	۶. ۴. ساختار اقتصادی
۱۱۶	۷. امارات متحده عربی (United Arab Emirates)
۱۱۶	۷. ۱. موقعیت
۱۱۷	۷. ۲. ساختار جمعیتی
۱۱۸	۷. ۳. ساختار سیاسی
۱۱۹	۷. ۴. ساختار اقتصادی
۱۲۰	۸. عمان (Sultanate Of Oman)
۱۲۰	۸. ۱. موقعیت
۱۲۱	۸. ۲. ساختار جمعیتی
۱۲۱	۸. ۳. ساختار سیاسی
۱۲۲	۸. ۴. ساختار اقتصادی
۱۲۴	فصل پنجم: جغرافیای نظامی خلیج فارس
۱۲۴	جغرافیای نظامی
۱۲۸	ویژگی‌های طبیعی
۱۲۸	۱. ژئومورفولوژی نظامی
۱۲۸	۲. بررسی نظامی عمق آب
۱۲۹	۳. جریان آب و جزر و مد
۱۳۱	ویژگی‌های نظامی سواحل ایرانی
۱۳۶	ویژگی‌های نظامی سواحل عربی
۱۳۸	ملاحظات جغرافیایی در جنگ دریایی
۱۳۸	حضور نظامی آمریکا
۱۴۰	اهداف آمریکا از حضور در منطقه خلیج فارس
۱۴۴	پایگاه‌های نظامی آمریکا در خلیج فارس
۱۴۷	استراتژی آمریکا در خلیج فارس
۱۵۱	رقابت‌های منطقه‌ای کشورهای خلیج فارس و توازن نظامی
۱۵۲	کشورهای حوزه خلیج فارس در بحران‌های منطقه‌ای
۱۵۳	رقابت ایران و عربستان در صحنه استراتژیک سوریه

۱۵۴.....	قدرت‌های منطقه‌ای خلیج فارس و مسأله یمن
۱۵۴.....	حمله عربستان و نیروهای ائتلاف به یمن
۱۵۵.....	توازن نظامی کشورهای منطقه خلیج فارس
۱۵۹.....	منابع و مآخذ
۱۵۹.....	منابع فارسی
۱۶۴.....	منابع خارجی
۱۶۶.....	منابع اینترنتی
۱۶۷.....	نقشه‌های پیوستی

پیشگفتار مؤلف

خلیج فارس منطقه نام آشنایی است که تقریباً همه جهانیان آن را می‌شناسند و در جغرافیای جهان از اهمیت ویژه‌ای برخوردار است. منطقه خلیج فارس از دیر باز مورد توجه کشورهای قدرتمند جهان بوده و امروزه خلیج فارس را می‌توان قلب زمین نامید، زیرا از اهمیت ژئوپلیتیکی و ژئواستراتژیکی فوق‌العاده‌ای در زمینه‌های تاریخی، سیاسی، اقتصادی و نظامی برخوردار است و برای ما ایرانیان در تمامی زمینه‌های مذکور اهمیت حیاتی دارد: از لحاظ تاریخی، نام خلیج فارس از نام کشور عزیزمان گرفته شده است، بنابراین جعل نام خلیج فارس در حکم جعل تاریخ و نام سرزمین این است. از لحاظ سیاسی، این آبراهه حیاتی محل ارتباط آبی کشور ما با سایر فرهنگ‌ها، کشورها و تمدن‌های جهانی بوده و از طریق آن ایران با ۸ کشور مستقل عربی منطقه دارای مرز آبی مشترک است. از لحاظ اقتصادی، بزرگ‌ترین میدان گازی جهان، اسلک‌های متعدد نفتی و گازی، مهم‌ترین بنادر تجاری، جزایر نفتی، پالایشگاه‌ها و کارخانه‌های پتروشیمی بندری و بزرگ‌ترین مجمع‌التاج آبزیان دریایی کشور در این محدوده آبی واقع شده است. از لحاظ نظامی، منطقه حلقه‌ای در محل استقرار پایگاه‌های متعدد دریایی و تجهیزات نیروی دریایی کشور بوده و جزایر متعدد آن نقش ژئواستراتژیکی خاصی برای کشور ما دارد. همچنین در حال حاضر به علت گسترش رونق نیروها و پایگاه‌های قدرت‌های فرامنطقه‌ای با محوریت آمریکا در خلیج فارس به بهانه‌های مختلف مانند مبارزه با تروریسم و برقراری امنیت منطقه‌ای در آن، برای جمهوری اسلامی ایران از لحاظ نظامی بیش از هر برهه دیگر اهمیت دارد. با توجه به اهمیت خلیج فارس این کتاب در پنج فصل تهیه شد است که در فصل یک آن به جغرافیای طبیعی، در فصل دوم به جغرافیای تاریخی، در فصل سوم به جغرافیای اقتصادی، در فصل چهارم به جغرافیای سیاسی و در فصل آخر به جغرافیای نظامی آن پرداخته شده است. در اینجا لازم می‌دانیم از زحمات فرماندهی محترم دانشگاه امام علی (ع) - ارس - دکتر محمدرضا فولادی، معاونت محترم پژوهش جناب دکتر حمیدرضا سهیلی و جناب دکتر حمیدرضا بیات و جناب مهندس مجید کاظمی به جهت کمک و مساعدت در انتشار این اثر و همچنین سازمان جغرافیایی نیروهای مسلح که در زمینه تهیه نقشه‌ها و منابع ما را یاری نمودند کمال تشکر و قدردانی را داشته باشیم.

سیروس فخری - داود امینی

زمستان ۱۳۹۷